

**Școala de Studii Avansate a Academiei Române (SCOSAAR)
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE VASILE PÂRVAN
BUCUREȘTI**

**PERIOADA TIMPURIE ȘI MIJLOCIE A PRIMEI
EPOCI A FIERULUI ÎNTRE CARPAȚII
MERIDIONALII, OLT ȘI DUNĂRE**

Rezumatul tezei de doctorat

**CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
DR. VALERIU ȘIRBU, C. Ș. I**

**DOCTORAND:
TERTECI CRISTIAN-CAROL**

**BUCUREȘTI
2018**

CUPRINS

Volumul I

I. Introducere // 5

II. Cadrul geografic și resursele naturale. Elemente de paleomediu // 13

III. Istoricul și stadiul cercetării // 27

IV. Elemente de cronologie relativă și absolută. Relațiile cu spațiile învecinate // 37

a. Elemente de cronologie ale etapei timpurii a primei epoci a fierului // 38

b. Elemente de cronologie ale etapei mijlocii a primei epoci a fierului // 39

V. Probleme privind sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului între Carpații Meridionali, Olt și Dunăre // 42

VI. Perioada timpurie a primei epoci a fierului // 53

A. Grupurile culturale // 53

B. Habitatul // 59

a. Așezările // 60

b. Structuri de locuire // 64

c. Alte amenajări // 67

C. Rit și ritual funerar // 69

a. Necropole // 69

b. Morminte // 74

c. Inventar funerar // 77

d. Practici funerare și cultice speciale // 78

D. Relațiile dintre așezări și necropole // 80

E. Analiza materialelor arheologice // 80

a. Ceramica // 80

a.1. Ceramica din așezări și locuințe // 81

a.2. Ceramica din necropole, morminte și gropi cultice // 90

a.3. Considerații privind analiza ceramicii // 93

b. Piese din metal și metalurgia // 94

b.1. Depozite // 94

b.2. Descoperiri izolate // 95

b.3. Piese din metal din așezări // 97

b.4. Piese din metal din necropole și morminte // 97

b.5. Considerații privind metalurgia și piesele din metal // 98

VII. Perioada mijlocie a primei epoci a fierului. Fenomenul cultural Basarabi // 100

A. Habitatul // 104

a. Așezările // 104

b. Structuri de locuire // 105

c. Alte amenajări // 106

B. Rit și ritual funerar // 106

a. Necropole // 106

b. Morminte // 110

c. Gropi cultice // 111

d. Inventar funerar // 111

e. Practici funerare și cultice speciale // 116

C. Relațiile dintre așezări și necropole // 117

D. Analiza materialelor arheologice // 118

a. Ceramica // 118

a.1. Ceramica din așezări și locuințe // 118

a.2. Ceramica din necropole și morminte // 130
a.3. Considerații privind analiza ceramicii // 142
b. Piese din metal și metalurgia // 144
b.1. Depozite // 144
b.2. Descoperiri izolate // 145
b.3. Piese din metal din așezări // 145
b.4. Piese din metal din necropole și morminte // 145
b.5. Considerații privind metalurgia și piesele din metal // 145
VIII. Catalogul descoperirilor // 147
IX. Concluzii și elemente de noutate // 181
X. Abrevieri și bibliografie // 188

Volumul II

I. Anexe // 4

1. Lista hărților // 4
2. Lista planșelor // 4
3. Hărți // 10
4. Planșe // 17

Cuvinte cheie: *Hallstatt, prima epocă a fierului, perioada timpurie, perioada mijlocie, Carpații Meridionali, Olt, Dunăre, sec. XII - VII î. Hr, civilizație.*

Justificarea alegerii temei. Această teză de doctorat își propune să analizeze descoperirile arheologice corespunzătoare civilizației primei epoci a fierului (perioada timpurie și mijlocie – Ha A-B, respective Ha C) dintre Carpații Meridionali, Olt și Dunăre iar în termeni de cronologie absolută tema se subsumează intervalului 1200/1150 – 650 î.Chr., respectiv de la ultimele manifestări ale culturilor Žuto-Brdo – Gârla Mare, ale grupurilor Govora-Fundeni și Bistreț-Ișalnița și până la „dezintegrarea” fenomenului cultural Basarabi.

Punctul de pornire al lucrării a fost reprezentat preocupările mele mai vechi privind epoca metalelor (sfârșitul epocii bronzului și începutul primei epoci a fierului) și de faptul că, în pofida lucrărilor de sinteză deja existente (Gumă 1993, Lazăr 2011), au rămas nerezolvate anumite probleme ale acestei perioade, asupra cărora nu existau opinii unanim acceptate. Era vorba de contribuția culturilor perioadei finale a epocii bronzului la geneza grupurilor hallstattiene timpurii din sud-vestul României, de aportul grupurilor hallstattiene timpurii la formarea fenomenului cultural Basarabi, de reconsiderarea anumitor descoperiri funerare precum și de reinterpretarea unor materiale arheologice mai noi sau provenind din vechile săpături.

Scopul lucrării a fost realizarea unei sinteze și a unei analize, ambele cât mai complete, prin valorificarea materialului documentar cunoscut dar și a celui inedit, aparținând

civilizației primei epoci a fierului între Carpații Meridionali, Olt și Dunăre, în intervalul cronologic menționat mai sus. După actualizare și publicare, lucrarea va putea deveni un instrument de lucru util pentru cercetarea primei epoci a fierului în zona avută în vedere.

Ca **metodologie** am folosit mai ales metodele tipologică și comparativă cu scopul de observa și evidenția anumite particularități ale culturii materiale sau ale spațiului funerar. După prezentarea sintetică, pe baza materialului documentar, după evidențierea acestor particularități, am procedat la analiza critică a opiniilor exprimate până acum urmând ca în capitolul de încheiere să concentrez toate problemele tratate și, uneori rezolvate, dar chiar și pe cele nou apărute între timp. De asemenea, analiza contextului descoperirii poate aduce la rândul ei unele indicii cu privire la rolul unor peise, în cadrul depunerilor sau al necropolelor, mai ales.

Ținând cont de caracterul de sinteză al lucrării mele, pentru redactarea ei am studiat o bibliografie vastă atât românească dar și străină, am utilizat baze de date arheologice și cercetări în teren și în muzee.

Structura lucrării este una clasică, adecvată scopului și obiectivelor propuse, prin împărțirea în două volume: primul conținând nouă capitole principale și lista bibliografică iar al doilea volum ilustrația aferentă.

Structura primului volum este următoarea:

I. Introducere. Acest capitol prezintă intenția autorului și viziunea asupra problematicii, scopurile urmărite de cercetare, semnificația studiului, de ce este important studiul, pentru cine este important, care vor fi implicațiile pozitive ale realizării studiului. Se evidențiază gradul de noutate pe care îl va aduce lucrarea de doctorat, metodologia și tehnicile care vor fi utilizate pentru realizarea obiectivelor și prezentarea rezultatelor.

II. Cadrul geografic și resursele naturale. Elemente de paleomediu. Cuprinde o scurtă descriere la obiect a arealului geografic supus studiului, pentru a evidenția relația mediu-comunități umane în perioada cercetată, cu accentul pe elementele de paleomediu, acolo unde astfel de studii s-au realizat.

III. Istoricul și stadiul cercetării. Conține o prezentare generală a istoricului și stadiului cercetărilor privind tema aleasă, prin discutarea punctelor de vedere ale cercetătorilor care s-au ocupat de această temă și a opiniilor existente în stadiul actual al cercetării. Având în vedere împărțirea tripartită a primei epoci a fierului din România, îmi propun să structurez acest capitol în mai multe subcapitole (corespunzătoare perioadelor timpurie și mijlocie) pentru o mai facilă urmărire.

IV. Elemente de cronologie relativă și absolută. Relațiile cu spațiile învecinate.

Capitolul tratează sistemele de cronologie privind prima epocă a fierului, atât pe cele ale cercetătorilor școlii europene de arheologie, cât și pe cele ale școlii românești. De mare importanță sunt relațiile cu spațiul egeean, dar mai ales legăturile cu civilizația primei epoci a fierului de la sud de Dunăre, din Transilvania și Europa Centrală, precum și din Muntenia, Banat, Balcani și din Dobrogea. Sunt valorificate și rezultatele datărilor C14 din mai multe situri arheologice.

V. Probleme privind sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului între Carpații Meridionali, Olt și Dunăre. Acest capitol este de mare importanță în înțelegerea rolului avut de ultimele manifestări ale culturilor epocii bronzului din Oltenia și Banat pentru geneza grupurilor hallstattiene timpurii. Majoritatea cercetătorilor văd o contribuție a grupului Govora-Fundeni, a fazelor finale ale culturii Țuto Brdo-Gârla Mare, precum și a grupului Bistreț-Ișalnița la această geneză. Se pune accentul pe stratigrafia principalelor stațiuni cercetate, mai ales cea de la Ghidici, pe analiza vaselor ceramice și a elementelor de decor, pe încadrarea dată de piesele din metal dar, din fericire, și pe recente analize C14 din necropola de la Baley. Am discutat principalele probleme ridicate de grupurile Bistreț-Ișalnița, Vârtoș, Hinova și Râureni.

VI. Perioada timpurie a primei epoci a fierului

VII. Perioada mijlocie a primei epoci a fierului

Cele două capitole abordează într-un mod asemănător, din punct de vedere structural, cele două perioade în parte și sunt structurate fiecare pe subcapitole:

Subcapitolul *Habitatul* poate fi destul de restrâns pentru anumite perioade ale primei epoci a fierului din zona supusă studiului meu. De exemplu, se știe destul de puține despre așezările fortificate și puține au fost cercetate dar există și așezări nefortificate ce permit o privire de ansamblu asupra spațiului locuibil, cum este cazul așezării de la Ghidici sau cea de pe Insula Banului, din perioada timpurie a primei epoci a fierului. Din păcate, numărul acestora este destul de redus comparativ cu zonele învecinate.

Pentru perioada mijlocie, în ceea ce privește habitatul, acest subcapitol este și mai restrâns. În arealul vizat nu a fost cercetată sistematic nicio așezare Basarabi așa că este necesară raportarea la zonele învecinate.

Subcapitolul *Rit și ritual funerar* este de o importanță deosebită și el va fi abordat inclusiv socio-antropologic, fără a ne limita doar la descrierea arheologică a necropolelor și mormintelor. De aceea, în tratarea acestui subcapitol din cadrul fiecărei perioade a primei

epoci a fierului se acordă atenție legăturii dintre structura spațiului funerar și cea socială și sunt discutate și practicile funerare și cultice speciale.

Subcapitolul *Relațiile dintre așezări și necropole* își propune să observe raporturile dintre așezări și necropole, atât din punct de vedere al raportului numeric dintre ele, cât și al amplasării. Limitele se vor vedea din cauza faptului că necropolele au beneficiat de o cercetare mai amplă și, în multe cazuri, sunt mult mai numeroase decât așezările. Desigur, este o situație legată strict de nivelul actual al cercetării și nu o realitate arheologică.

Subcapitolul *Analiza materialelor arheologice* prezintă grupurile culturale ale perioadei respective, grupuri definite, majoritatea, pe baza ceramicii. Principala categorie de artefacte tratată e reprezentată de vasele ceramice și piesele din metal, acestea având o pondere mult mai mare decât celelalte tipuri de artefacte. Piesele din lut, piatră sau os sunt atât de rare și nu se justifică tratarea lor separată. Am făcut referiri la acestea când am discutat despre economia grupurilor culturale ale perioadei vizate sau legat de analiza ceramicii (în cazul obiectelor din lut folosite la decorarea ceramicii).

Cât privește piesele din metal, acestea stau, pentru perioada timpurie mai ales, și la baza elaborării sistemelor cronologice și a trasării unor limite cronologice.

Subcapitolul cuprinde și un studiu comparativ între materialele arheologice din așezări și locuințe și cele din necropole și morminte, de multe ori existând diferențe ce țin de obiectul în sine sau de funcția diferită a aceluiași obiect într-o locuință, respectiv un mormânt.

VIII. Catalogul descoperirilor. Acest capitol a dus la o dilemă de abordare metodologică. Am observat că încă mai există tendința de a se întocmi repertorii arheologice clasice, de tip listă, fără a se apela la metodele moderne de cercetare, cum ar fi GPS, GIS, georeferențierea, topografia aplicată, arheologia peisajului. Dar volumul mare de date tehnice cerut de această abordare interdisciplinară nu se poate încadra în spațiul lucrării iar repertoriul arheologic a trebuit să fie întocmit în maniera clasică, chiar dacă beneficiam de coordonate GPS și alte date pentru siturile arheologice din județul Vâlcea, de exemplu.

Însă, în ideea publicării tezei de doctorat, acest capitol va trebui să fie tipărit având ca model ceea ce am putea numi *Repertoriul arheologic al județului Timiș* (Măruia et al. 2011).

Ținând cont de faptul că o localitate poate avea, în mai multe sau același punct, situri atât din perioada timpurie a primei epoci a fierului, cât și din perioada mijlocie, consider necesar să întocmesc un repertoriu unitar, comun celor două etape, pentru toate tipurile de descoperiri. Localitatea va primi un număr de ordine cu cifre arabe iar fiecare punct unde

există un sit arheologic va primi o literă. Unde nu se cunoaște punctul descoperirii sau există o singură descoperire nu voi folosi subnumerotarea cu litere.

Listarea se va face în ordine alfabetică, fără o separare a siturilor pe unități administrative. Pentru a nu încărca textul prin repetarea trimiterilor la literatura de specialitate, în cazul în care toate descoperirile dintr-o localitate se regăsesc în aceeași lucrare, trimiterile se vor face la final, după enumerarea punctelor cu descoperiri.

Față de alte încercări de repertoriere a descoperirilor din prima epocă a fierului din zona supusă studiului meu, m-am străduit să actualizez localizarea administrativă a unor situri deoarece unele comune s-au reorganizat și au avut loc treceri de localități de la o comună la alta sau desprinderi de localități și transformarea lor în comune formate dintr-un singur sat. De exemplu, toate siturile de pe raza orașului Ocele Mari care apar eronat în literatura de specialitate au fost enumerate conform împărțirii administrative actuale (vezi Iosifaru 2011).

Am folosit ca surse atât literatura de specialitate cât și Lista Monumentelor Istorice 2010 și 2015, precum și Repertoriul Arheologic Național. În unele cazuri, intrările din aceste surse au fost contradictorii sau eronate dar am menționat acest lucru la locul potrivit.

IX. Concluzii și elemente de noutate. Noile materiale introduse în circuitul științific prin această lucrare provin din necropola de la Râureni (atâtea câte am mai reușit să regăsesc în depozitele muzeului din Râmnicu Vâlcea). Alte materiale inedite aparțin grupului Vârtop și au fost găsite în zona subcarpatică a Olteniei. De asemenea, materiale inedite dar aparținând fenomenului cultural Basarabi mi-au fost cedate prin amabilitatea profesorului N. Boroffka și au fost descoperite în timpul săpăturilor din zona lacului Bistreț.

Din cercetările personale, chiar dacă unele valorificate anterior de către subsemnatul prin publicare, se remarcă identificarea unei practici funerare speciale noi în cadrul grupului Vârtop, alta decât cele cunoscute până acum, și anume înmormântările în așezări.

Noi interpretări aduc și prin revizuirea cronologiei grupul Bistreț-Ișalnița, interpretări ce au la bază recentele datări radiocarbon din necropola de la Baley și discuțiile cu cercetătorul S. Alexandrov. În acest moment, sunt de părere că nu se mai poate susține evoluția sa până în jur de 1100 î.Chr. și nu mai poate fi considerat singurul grup pe baza căruia se formează grupurile hallstatiene timpurii sau că evoluția culturilor de la sfârșitul epocii bronzului s-ar întrerupe odată cu apariția acestui grup.

Nu numai că se observă că grupul Bistreț-Ișalnița nu se prelungește în Ha A iar grupul Vârtop evoluează în Ha A₁-A₂ și că cele două sunt successive dar se observă și faptul că necropola de la Baley furnizează elementele de datare absolute care până acum lipseau pentru

grupul Vârtop. Datele C14 de la Baley se pot lua, cu prudență, ca referință și pentru siturile Vârtop din Oltenia: cel de la Ghidici se află la aprox. 70 km, cel de la Balta Verde la aprox. 45 km, cele din zona lacului Bistreț se află la circa. 100 km la fel ca cele de la Vârtop-Ploșor. Chiar și situl de la Hinova se află la circa 65 km.

Prezenta lucrare contribuie și la mai buna cunoaștere a practicilor funerare speciale ale grupului Vârtop. Nu se mai poate afirma că incinerarea este singurul rit funerar. În zona subcarpatică a Olteniei nu avem niciun mormânt Vârtop de incinerare ci doar morminte de înhumare chiar dacă puține la număr. Ținând cont de contextul "nesacru", nefunerar, în care apar (în așezări), ele mai pot fi considerate și o practică funerară specială (*înmormântări în așezări*) de genul celor analizate de cercetătorul S. C. Ailincăi în arealul culturilor Gáva, Babadag sau Saharna (Ailincăi 2015). De aceea, discuțiile legate de prezența exclusivă a înhumării în zona subcarpatică din arealul grupului Vârtop trebuie abordate cu prudență în stadiul actual al cercetărilor.

Referitor la ceramica Basarabi din necropole ea poate fi privită și dintr-un alt punct de vedere, nu doar tipologic. Ea poate oferi informații legate de organizarea socială a comunităților Basarabi, bineînțeles în strânsă legătură cu inventarul funerar metalic.

Atunci când vine vorba de ceramica din spațiile funerare, trebuie văzut dacă nu cumva tumulul este privit drept "casa celor morți". Statutul social poate oferi explicații pentru bogăția inventarului funerar (atât ceramic cât și neceramic) care reflectă un statut social superior. De exemplu, mormintele 1 și 2 din T1 de la Ostrovu Mare conțin ambele ceramică decorată (străchini invazate cu asocieri de ornamentare) dar ceea ce completează opinia de mai sus este numărul surprinzător de mare de podoabe (21 de brățări și un inel în M2) și de arme (nu mai puțin de trei cuțite de luptă în M1). Devine de înțeles atunci de ce vasele ceramice din necropolele Basarabi se remarcă prin bogăția decorului și nu neapărat a formelor.

Individualizarea unei elite militare a comunităților Basarabi reiese și din inventarul metalic al mormintelor și al depunerilor. Prezența protomelor aviforme, considerarea lor drept piese de harnașament (prin "înhamarea păsărilor" la care miniaturale încă din epoca bronzului dar și cazul reprezentat de carul de la Bujoru) au condus la opinia că aceste piese erau agățate la harnașamentul cailor pentru a produce zgomot în mers. Piese respective, alături de fragmentele de car de luptă din necropola de la Balta Verde, vin să accentueze ideea că la vârful elitei militare din Ha C (luptătorii înmormântați cu un bogat inventar funerar specific)

puteau fi războinici ce foloseau carul de luptă, înarmați cu lance (sunt cele mai numeroase arme depuse în morminte).

O ultimă contribuție personală din lucrarea de doctorat este actualizarea denumirilor de localități ce au fost repertoriate, conform actualei împărțiri administrative, pentru a nu se mai produce confuzii privind locul unei descoperiri.

X. Abrevieri și bibliografie. Cuprinde lista unitară a abrevierilor și lucrărilor folosite în acest demers științific.

Anexe. Cu această listă se deschide al doilea volum al tezei de doctorat, fiind vorba de lista hărților și a planșelor ce vor constitui acest volum.

Referitor la **Volumul II**, m-am străduit ca acesta să aibă o cât mai bună acuratețe și calitate tehnică și științifică, accentul căzând pe ilustrarea materialului inedit. Am utilizat imagini satelitare, hărți create în acest scop, planuri și profile publicate anterior, fotografiile și desene personale, fotografiile și desene din literatura de specialitate etc.

Bibliografie selectivă:

Ailincăi 2015 - S.C. Ailincăi, Trăind cu morții. În mormântări în așezările de la începutul epocii fierului între Balcani, Tisa și Nistru, Cluj-Napoca, 2015.

Alexandrov et al. 2016 – S. Alexandrov, G. Ivanov, Tanya Hristova, *The necropolis of Baley in Northwest Bulgaria and its significance for the end of the Bronze Age and the beginning of the Iron Age in the Lower Danube region*, în: Southeast Europe and Anatolia in prehistory Essays in honor of Vassil Nikolov on his 65th anniversary (ed. Krum Bacvarov, Ralf Gleser), Bonn, 2016, p. 439-456.

Berciu, Comșa 1956 – D. Berciu, E. Comșa, *Săpăturile de la Balta Verde și Gogoșu (1949 și 1950)*, MCA, II, 1956, p. 251-490.

Chicideanu 1986 – I. Chicideanu, *Zur Bronzezeit in Südwest Rumänien*. Dacia, N.S., 30.1-2, 1986, p. 7-47.

Ciocea Safta 1996 – Elvira Ciocea Safta, *Necropola tumulară de pe Ostrovu Mare*, SCIVA, 47, 2, 1996, p. 159-190.

Davidescu, Vulpe 2010 – M. Davidescu, Al. Vulpe, *Necropola de incinerare de la Hinova, jud. Mehedinți*, Drobeta, XX, 2010, p. 117-179.

Dumitrescu 1968 – Vl. Dumitrescu, *La nécropole tumulaire du premier âge du fer de Basarabi (Dép. de Dolj, Olténie)*, Dacia, N.S., XII, 1968, p. 177-260.

Gherghe, Ridiche 2004a – P. Gherghe, Fl. Ridiche, *Cercetările arheologice sistematice din punctele „Castravița” și „La Ruptură”, localitatea Desa, jud. Desa (campania 2001)*, Oltenia, 15, 2004, p. 13-22.

Gumă 1993 – M. Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, 1993.

Hänsel 1976 – B. Hänsel, *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau*, Bonn, 1976.

Lazăr 2011 – Simona Lazăr, *Sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului în sud-vestul României*, Craiova, 2011.

- Lazăr 2013** – Simona Lazăr, *Repere cronologice cu privire la Hallstattul mijlociu în Oltenia*, A.O., S.N., 27, 2013, p. 9-18.
- Morintz, Roman 1969** – S. Morintz, P. Roman, *Un nou grup hallstattian timpuriu în sud-vestul României – Insula Banului*, SCIV, 3, 20, 1969, p. 393-424.
- Moscalu 1981** – E. Moscalu, *Probleme ale culturii traco-geto-dacice din Oltenia*, Oltenia, 3, 1981, p. 17-25.
- Motzoi-Chicideanu 1999-2001** – I. Motzoi-Chicideanu, *Ein neuer Fund vom Beginn der Hallstattzeit aus der Kleinen Walachei*, Dacia, N.S., 43-45, 1999-2001, p. 197-229.
- Motzoi-Chicideanu 2011** – I. Motzoi-Chicideanu, *Obiceiuri funerare în epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară*, București, 2011.
- Motzoi-Chicideanu et al.** – I. Motzoi-Chicideanu, Monica Șandor-Chicideanu, S. Oanță, *Cercetările arheologice din zona lacului Bistreț. Campaniile 1983–1996*, European Archaeology – online. Web: http://archaeology.ro/pagini/revista_EA_18.html
- Nica 1974** – M. Nica, *Complexul de tumuli hallstattieni de la Ieșelnița (jud. Mehedinți)*, Historica, 3, 1974, p. 7-42.
- Nica 1995** – M. Nica, *Câteva date despre necropola și locuințele din așezările hallstattiene timpurii de la Ghidici, punctul "Balta Țarova" – județul Dolj*, CAANT, 1995, 1, p. 236-246.
- Nica, Lazăr 1997** – Marin Nica, Simona Lazăr, *Locuințe hallstattiene descoperite în așezările de la Ghidici, punctele Balta Țarovei I și II (jud. Dolj)*, CAANT, II, 1997, p. 87-112.
- Petrescu-Dîmbovița 1977** – M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977.
- Schuster 2014** – C. Schuster, *Cu privire la uneltele din lut ars folosite la decorarea ceramicii complexului Basarabi*, Litua, XVI, 2014, p. 47-58.
- Stratan, Vulpe 1977** – I. Stratan, Al. Vulpe, *Der Hügel von Susani*, PZ, 52/1, 1977, p. 28-60.
- Tasić 1971** – N. Tasić, *The Bosut Group of the Basarabi Complex and Thraco-Cimmerian Finds in Yugoslav Region along the Danube in Central Balkans*, Balcanica, II, 1996, p. 26-67.
- Vasić 1996** – R. Vasić, *Quelques considérations sur le terme „Basarabi”, în Der Basarabi-Komplex în Mittel- und Südosteuropa. Kolloquium in Drobeta-Turnu Severin (7.-9. November 1996)*, Bukarest, 1996, p. 15-22.
- Vulpe 1965** – Al. Vulpe, *Zur Mittleren Hallstattzeit in Rumänien (Die Basarabi-Kultur)*, Dacia N.S., IX, 1965, p. 105-132.
- Vulpe 1970** – Al. Vulpe, *Archäologische Forschungen und Historische Betrachtungen über das 7 bis 5 jh. im Donau-Karpatenraum (Cercetări arheologice și interpretări istorice privind secolul VII-V î. Hr. în spațiul carpato-dunărean)*, MemAnt, II, 1970, p. 115-213.
- Vulpe 1986** – Al. Vulpe, *Zur Entstehung der Geto-Dakischen Zivilisation. Die Basarabi-Kultur. I*, Dacia, N.S., XXX, 1986, p. 49-90.
- Vulpe 1990** – Al. Vulpe, *Die Kurzschwerter, Dolche und Streitmesser der Hallstattzeit in Rumänien*, PBF, VI, 9, München, 1990, p. 106-120.
- Vulpe 2014** – Al. Vulpe, *Transformări culturale la sfârșitul epocii bronzului în sud-vestul spațiului carpato-dunărean*, A.O., S.N., 28, 2014, p. 7-16.